

หลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรต

Poststructuralism and Hermeneutics

พระมหานันต์ อนุดฺตโร (อันวิเศษ)^{1*}, กฤตสุชิน พลเสน²,
และ พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม (พิมพารัตน์)^{3*}

Phramaha Anan Anuttaro (Aunwises)¹, Kitsuchin Ponsen²,
and Phrapalad Thana Aggadhammo (Pimparat)^{3*}

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Graduate School, Mahamakut Buddhist University^{1,2,3}

*Corresponding Author E-mail: anan.aun@mbu.ac.th

Received: 01/03/2022; Revised: 06/09/2022; Accepted: 31/10/2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) หลังโครงสร้างนิยม 2) อรรถปริวรรต และ 3) หลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ ผลการศึกษาพบว่า หลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรตนั้นมีความสัมพันธ์กัน สืบเนื่องจากหลังโครงสร้างนิยม เป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และวรรณกรรม ที่สร้างขึ้นจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม และมีการพัฒนามาจากแนวความคิดโครงสร้างนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยา ฌาคส์ แดริดา (Jacques Derrida) ซึ่งเป็นนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมได้นำทฤษฎีการรื้อสร้าง ไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรม จนได้รับความสนใจ และใช้ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย รวมถึงสามารถตีความได้หลากหลาย โดยจะเป็นการตีความที่ต่างมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบทนั้น ๆ

คำสำคัญ: หลังโครงสร้างนิยม; อรรถปริวรรต; การอ่านตีความ

Abstract

The objectives of this paper are: 1) a study of post-structuralism, 2) a study of Hermeneutics, and 3) a study of post-structuralism and reading interpretation. The results showed that after the post-structuralism and Hermeneutics there is a relationship. It can be seen from behind the structuralism. It is a form of philosophical, theoretical and literary theory built on the rejection of structuralism and developed from the concept of structuralism influenced by linguists and anthropologists. Jacques Derrida, a post-structural theorist, introduced the theory of reconstruction. That go to trial in literary criticism until getting attention and use this theory as an analytical theory of the function of binary opposition deep structure of thought and culture based on structuralism theory aimed at the reader to see the changes and the complexity of meaning can change. For this reason, demolition theory is another theory that can be applied to the reading process, to help readers see the instability of the language. There has changed and the complexity of meaning including can be interpreted in a variety of ways. It is an interpretation of the text rather than seeking the truth from it.

Keywords: Post-structuralism; Hermeneutics; Interpretative reading

1. บทนำ

นักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมได้นำเสนอหลักทฤษฎีการรื้อสร้าง (Deconstruction) เพื่อไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรมจนได้รับความสนใจ และทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของกลุ่มตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนของความหมาย อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการแสดงออกทางความคิดที่สำคัญ และสามารถตีความได้หลากหลายโดยจะเป็นการตีความที่ต่างมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบท (ภัทรภรณ์ ช้อยศิริ, 2563 : 330) ซึ่งถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่สร้างความรู้ที่เกิดขึ้นและปรากฏชัดในปรัชญาหลังนวยุคหลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรต เป็นการช่วยเปิดโลกทัศน์ในมุมมองใหม่ ๆ ที่สร้างความรู้ที่มีคุณประโยชน์จากเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมและกาลเทศะที่แตกต่างกัน สำหรับผู้เรียนรู้สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์ความรู้ที่หลากหลายนั้นด้วยสติปัญญา วิจารณ์ญาณในการคิดวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ให้เหมาะสมและเกิด

ประโยชน์สูงสุดต่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องหรืออุปสรรคที่เผชิญอยู่ หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ คือ สติปัญญาและหลักการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ทฤษฎีการเรียนรู้ของปรัชญาหลังนวยุคมีเครื่องมือช่วยเพิ่มพูนความรู้และยอมรับความรู้ใหม่จากแหล่งความรู้อื่น สามารถต่อยอดและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องด้วยอรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutics) คือ ศาสตร์วิชาที่ว่าด้วยการตีความหมาย การแปลความหมายจากเนื้อความตามตัวอักษร โดยสื่อความหมายตามความต้องการของผู้ใช้ร่วมกันทั้งผู้สื่อและผู้รับ การตีความหมายเพื่อขจัดความไม่รู้ ความสงสัย ต้องการให้รู้ว่คำนั้นเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีสถานการณ์อย่างไร และเพื่อให้เข้าใจว่าข้อความนั้นมีคุณค่าทางไหนและการตีความเพื่อตอบสนองความอยากรู้ความหมายของมนุษย์ ดังที่แมร์โลปงตี (Merleau-Ponty) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า “คนถูกสาปให้อยากรู้ความหมาย” (Man is condemned to meaning) (กิริติ บุญเจือ, 2546: 27-28) ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญของปรัชญาที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ หรือเข้าใจความหมายจากบทความ บทประพันธ์ รวมถึงความต้องการที่ผู้ประพันธ์จะสื่อออกไป ผนวกกับความสามารถของผู้รับสื่อจะตีความหมายของบทความนั้นด้วยความสามารถส่วนบุคคลที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม อาชีพ สังคม วัฒนธรรมประเพณีและพื้นฐานทางครอบครัว ซึ่งบางครั้งผู้รับสื่ออาจตีความและเข้าใจจากบทประพันธ์นั้นได้ลึกซึ้งกว่าที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจเสียอีก เครื่องมือสำคัญของปรัชญานี้ คือ อรรถปริวรรต หรือ เฮอร์เมเนติกส์ (hermeneutics) (กันยาวิรี สัทธาพงษ์, 2562 : 7-8) ฉะนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องหลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรต โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาหลังโครงสร้างนิยม ศึกษาอรรถปริวรรต และวิเคราะห์หลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และเหล่านักปรัชญา นักวิชาการ ในเนื้อหาที่จะนำเสนอต่อไปนี้

2. หลังโครงสร้างนิยม (Poststructuralism)

หลังโครงสร้างนิยม เป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และทางวรรณกรรม ที่สร้างขึ้นจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม ซึ่งมีมาก่อนหน้า ถึงแม้ว่านักวิชาการหลังโครงสร้างนิยมจะเสนอการวิพากษ์โครงสร้างนิยมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ต่างกัน ลักษณะร่วมบางประการคือการปฏิเสธว่าการใช้โครงสร้างนิยมอย่างเดียวนั้นเป็นสิ่งเพียงพอได้ รวมถึงการตั้งคำถามต่อการคัดค้านแบบไบนารี (binary) ที่ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้าง ดังนั้น แนวคิดแบบหลังโครงสร้างนิยมจึงปฏิเสธแนวคิดการตีความสื่อและโลกผ่านโครงสร้างที่มีมาก่อนและถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564, จาก [https:// th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม](https://th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม)) เพื่อทำความเข้าใจในทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม ควรทำความเข้าใจในส่วนทฤษฎีต่าง ๆ ต่อไปนี้

ทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism) นักวิชาการอธิบายทฤษฎีโครงสร้างนิยม ว่าเป็นแนวทางการศึกษา ซึ่งมองว่าความหมาย (Significance) ของสิ่งของต่าง ๆ ของมนุษย์โดยเฉพาะ

ผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ที่โครงสร้างของมัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษา, การกระทำ, พิธี, ศาสนา, งานเขียน, เสื้อผ้า, สถาปัตยกรรม, บทกวี, ดนตรี ฯลฯ การที่สิ่งต่าง ๆ มีโครงสร้างได้ สิ่งนั้นจะต้องมีส่วนต่าง ๆ (parts) ที่ประสานสามัคคีกันภายใต้ความสัมพันธ์ที่เป็นระเบียบ (ordered relations) การกล่าวว่าโครงสร้างเป็นตัวกำหนดความหมาย สิ่งที่สำคัญไม่ใช่อยู่ที่ส่วนต่าง ๆ แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ของส่วนเหล่านั้น ทฤษฎีโครงสร้างมีสองสายที่สำคัญ คือ 1) มานุษยวิทยาโครงสร้างของโคลด เลวี สเตรียท์ (Claude Levi-Strauss) และผู้เดินตามรอยเขาซึ่งเห็นว่าความหมายต่าง ๆ (Significances) อยู่ที่แบบแผนที่มีลักษณะซ้ำกัน (repeated pattern) พวกเขาเชื่อว่าความสัมพันธ์ (เช่น ในพิธี) ในวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ส่วนต่าง ๆ อาจจะไม่แตกต่างกัน ดังนั้นความหมายจึงอยู่ที่แบบแผนของความสัมพันธ์ (โครงสร้าง) ซึ่งเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ มากกว่าลักษณะเฉพาะท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป 2) ทฤษฎีโครงสร้างทางไวยากรณ์ของนักภาษาศาสตร์ ซึ่งมองว่าความหมายของประโยคส่วนหนึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างของมัน คือ ไม่ได้เพียงแค่ถูกกำหนดโดยคำที่ใช้เท่านั้น แต่ถูกกำหนดโดยกฎที่ควบคุมการเชื่อมคำเข้าด้วยกัน (วิทยากร เชียงกุล และพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2547 : 219) โครงสร้างนิยม จึงเป็นทฤษฎีที่สนใจในความสัมพันธ์ขององค์ประกอบวรรณกรรมกับบทบาทของคำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์ในประโยค ตลอดจนไปถึงระดับของหน่วยเสียง หน่วยคำ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม ที่ต้องการศึกษาโดยอาศัยทฤษฎีภาษาศาสตร์สมัยใหม่เป็นแม่แบบ (อรทัย เพ็ญยุระ, 2562: 88)

ในขณะที่โครงสร้างนิยม เชื่อว่าบุคคลหนึ่งจะสามารถเข้าใจวัฒนธรรมของมนุษย์ได้ผ่านการเข้าใจโครงสร้างที่ปรากฏในภาษา และที่ว่าความเข้าใจนี้แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากความเป็นจริงที่ปรากฏอย่างชัดเจน และนำไปสู่แนวคิดแบบนามธรรมผ่านการเสนอข้อคิดเห็น “ที่สาม” (third order) ที่จะเชื่อมต่อระหว่างสองสิ่ง หลังโครงสร้างนิยมอาจวิพากษ์ว่าในการสร้างความหมายขึ้นใหม่จากการตีความดังกล่าว บุคคลหนึ่งย่อมต้องสรุปความ (โดยผิด ๆ) ว่าคำนิยามของสัญลักษณ์ทั้งสองล้วนตรวจสอบได้และไม่เปลี่ยนแปลง และว่าผู้ที่สรุปความคิดนั้นผ่านวิถีของโครงสร้างนิยมนั้นอยู่เหนือและแยกขาดจากโครงสร้างที่จะพยายามอธิบายนี้ได้โดยทางใดทางหนึ่ง เพื่อที่จะสามารถสังเกตการณ์สิ่งนั้นได้โดยสมบูรณ์ ความไม่ยืดหยุ่น ความโน้มเอียงต่อการจัดแยกประเภท และการเสนอความจริงสากลที่ปรากฏในวิถีคิดแบบโครงสร้างนิยม จึงกลายเป็นเป้าหมายร่วมในการวิจารณ์จากสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยมที่ซึ่งในขณะเดียวกันก็กำลังสร้างแนวคิดขึ้นจากรากฐานของการจำกัดแนวคิดของความจริงแบบโครงสร้างนิยม ซึ่งได้มาจากความสัมพันธ์ (interrelationship) ระหว่างสัญลักษณ์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564) เช่นเดียวกับทฤษฎีการก่อสร้าง ของ ฌาคส์ แดร์ริดา ที่นำแนวคิดทางภาษาศาสตร์มาหรือสร้างจนเกิดเป็นกลุ่มแนวคิดหลังโครงสร้างนิยมขึ้นมา

ทฤษฎีการรื้อสร้าง (Deconstruction) เป็นทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมทางภาษาศาสตร์ซึ่งฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ให้กำเนิดแนวคิดรื้อสร้างขึ้นมา เป็นปรัชญาเมธีร่วมสมัยเชื้อสายยิว ชาวฝรั่งเศส และถูกจัดให้เป็นนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม เนื่องจากผลงานการวิจารณ์เกี่ยวกับภาษาศาสตร์โครงสร้างนิยม (structuralist linguistics) ของแฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand De Saussure) และมานุษยวิทยาโครงสร้างนิยมของโคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss) โดยมีผลสืบเนื่องมาจากทฤษฎีโครงสร้างนิยมที่นักทฤษฎีโครงสร้างนิยมเห็นว่าจินตนาการเกี่ยวกับโลกนั้นเป็นโครงสร้างของคุณค่าที่แตกต่างกัน นั่นคือ มนุษย์มักจะจินตนาการถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ด้วยความคิดเกี่ยวกับความแตกต่าง เช่น สิ่งมีชีวิต/ไม่มีชีวิต ร้อน/หนาว วัฒนธรรม/ชนชาติ คู่ตรงข้ามนี้เป็นโครงสร้างของความหมาย และสามารถอธิบายความคิดทางวัฒนธรรมได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าวิถีคิดแบบโครงสร้างนิยมจะเชื่อในการมีอยู่ เป็นอยู่ และดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง ขณะที่วิถีคิดแบบหลังโครงสร้างนิยมไม่เชื่อในการมีอยู่ เป็นอยู่ แต่มองว่าสรรพสิ่งหมุนเวียนเปลี่ยนไป ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งที่เป็นอยู่ จะมีก็แต่สิ่งที่กำลังจะเกิด กำลังจะเป็น และนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมจะปฏิเสธความเป็นองค์รวม ความเป็นสากลและความเชื่อเกี่ยวกับโครงสร้างของคุณค่าตรงกันข้ามที่ทำให้มีการปิดกั้นไม่ให้เกิดความหมายใหม่ ๆ ทางภาษาและวัฒนธรรม จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมมีแนวคิดปฏิเสธกฎเกณฑ์ของโครงสร้างนิยม และได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์โครงสร้างนิยมมาสู่กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาวรรณคดี และวัฒนธรรม เช่น ทฤษฎีการรื้อสร้าง (Deconstruction) เป็นต้น

ฌาคส์ แดร์ริดา ได้นำทฤษฎีการรื้อสร้าง ไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรมจนได้รับความสนใจ และทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษามีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการแสดงออกทางความคิดที่สำคัญ และสามารถตีความได้หลากหลายโดยจะเป็นการตีความที่กว้างขวางกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบท (ภัทรภรณ์ ช้อยหิรัญ, 2563 : 330) เพื่อให้เข้าถึงความจริงจากตัวบท

ทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralist Theory) แนวความคิดหลังโครงสร้างนิยม มีการพัฒนามาจากแนวความคิดโครงสร้างนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากนักภาษาศาสตร์ชาวสวิสชื่อ แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (1857 – 1913) และนักมานุษยวิทยาอย่าง โคลด เลวี-สเตราส์ (1908 – 2009) ที่มองว่า ภาษาเป็นตัวกำหนดและควบคุมโครงสร้างความคิดและพฤติกรรมของคนและทำให้คนกระทำตามโครงสร้างทางภาษานั้น ซึ่งต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนามาสู่การเชื่อมโยงกับเรื่องของอำนาจ เพราะภาษาเข้ามาครอบงำความคิดและการกระทำของมนุษย์ในสังคม ในแนวคิดเรื่องวาท

กรรมของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault 1926-1984) และการวิเคราะห์ของฟูโกต์เกี่ยวข้องกับเรื่องของการรู้และอำนาจ ในการมองอำนาจในลักษณะเชิงลบ ที่อำนาจเป็นประเด็นเกี่ยวกับการกีดกัน บังคับ สกัดกั้น ควบคุม ตัดตอน ปิดบัง สัมพันธภาพทางอำนาจจึงอยู่ในแนวตั้งฉาก จากจุดหนึ่งไปสู่จุดหนึ่ง จากบนลงล่าง โดยก้าวไปสู่แนวความคิดเรื่องอำนาจที่ปรากฏในรูปของอำนาจในลักษณะเชิงบวก มองอำนาจในลักษณะแนวระนาบ ที่สำคัญก็คือการมองอำนาจในเชิงบวกที่เป็นเรื่องของความมีประสิทธิภาพของความจริงที่ปรากฏอยู่ “อำนาจผลิตความจริง (ความรู้) ก่อนที่จะบีบบังคับควบคุม” อำนาจจึงอยู่ทุกหนแห่ง และขับเคลื่อนตัวเองผ่านวาทกรรมในแต่ละชุด เพื่อเข้ามาควบคุมครอบครอง เนื้อชีวิตของผู้คน ความรู้เป็นเพียงผลผลิตของอำนาจที่เบียดบัง สกัดกั้น หรือเบียดขับความรู้อยู่อื่น ๆ ให้อยู่ภายในขอบเขตของความไม่น่าเชื่อถือ และการไม่ถูกยอมรับ รวมทั้งกระบวนการทำให้วาทกรรมกระแสหลักนั้นกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาจนได้รับการยอมรับและเชื่อกันในสังคม ดังนั้นวาทกรรมของความรู้และความจริงที่ทำงานผ่านภาษา อาจจะสร้างมายาคติ อัตลักษณ์ตัวตนภายใต้วาทกรรม เบียดขับและควบคุมให้คนบางกลุ่มตกอยู่ภายใต้วาทกรรมแห่งอำนาจ และการกลายเป็นคนชายขอบที่นำมาสู่ปัญหาในสังคมหรือสร้างให้พวกเขากลายเป็นปัญหา (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2557, จาก http://nattawutsingh.blogspot.com/2014/01/blog-post_5356.html.)

กลุ่มนักคิดโครงสร้างนิยมถือได้ว่าเป็นกลุ่มจุดเริ่มต้นของการเกิดแนวคิดเรื่องความหลากหลาย นักคิดกลุ่มโครงสร้างนิยมมุ่งเน้นแนวคิดสัญศาสตร์เชื่อว่า โครงสร้างของสัญญาทั้งหลายทำงานสื่อความหมายได้เพราะมันมี “ความแตกต่าง” (Difference) ระหว่างกันและกัน เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์ในลักษณะสองด้าน ที่สัญญาย่อยตัวหนึ่งจะยังไม่มีคความหมายในตัวเองจนกว่าจะไปเทียบเคียงกับสัญญาย่อยตัวอื่น ๆ ที่อาศัยการเปรียบเทียบแบบคู่ตรงข้าม เช่น ขาว/ดำ สูง/ต่ำ ผู้ชาย/ผู้หญิง รัก/เกลียด เป็นต้น หลักการของความต่างนี้จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญก่อนที่จะศึกษาแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องความหลากหลายเลื่อนของแดร์ริดา ที่นำแนวคิดนี้เข้าไปริ่สร้างและชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายเลื่อนของคู่ตรงข้ามของภาษาที่เราใช้สื่อสารกัน ซึ่งแดร์ริดานั้นรับอิทธิพลทางความคิดมาจากกลุ่มนักคิดปรากฏการณ์วิทยาอย่างฮูสเซอร์ลและไฮเด็กเกอร์ แม้ว่าแดร์ริดาจะมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยก็ตาม อย่างฮูสเซอร์ล แดร์ริดาได้นำเอาการให้ความหมายของตัวบท (Text) ชุดคำของภาษาโดยตัดออกจกชุดคำนั้น ๆ และการให้ความหมายของประสบการณ์ในระดับจิตสำนึกบนพื้นที่และเวลา เข้าไปใช้ในขั้นตอนการริ่สร้างให้เกิดความหลากหลายเลื่อนส่วนสิ่งที่แดร์ริดาเห็นตรงกับไฮเด็กเกอร์นั้นคือ แนวความคิดที่เกี่ยวกับความเป็นอิสระ (Autonomy) ที่ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตทางสังคมและประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องของพื้นที่และเวลาโดยเฉพาะเรื่องของการตีความใหม่จากพื้นฐานความเข้าใจเดิม แต่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นอีกพัฒนาการอิทธิพลทางความคิดที่มีผลต่อแดร์ริดาเป็นอย่างมาก คือ กลุ่มนักคิดอัตถิภาวนิยม ซึ่งเขาได้ดึงเอาหลักคิดของกลุ่มอัตถิภาวนิยมมาผนวกเข้ากับแนวคิดเรื่องความหลากหลายเลื่อนได้อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะเรื่องของการตัดสินใจของการ

รื้อตัวบทในแต่ละชุด การเชื่อในเรื่องของเสรีภาพ ความรับผิดชอบในการตัดสินใจ เป็นต้น (อารีรัตน์ ภิราธร และ สมหวัง แก้วสุฟอง, 2562 : 49-50) ที่ยกทฤษฎีโครงสร้างนิยม และทฤษฎีการรื้อสร้าง มาแสดงเพื่อให้เห็นว่า หลังโครงสร้างนิยม เป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และทาง วรรณกรรม มีพัฒนาการมาจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาก่อนหน้านี้ และนำทฤษฎีการรื้อสร้างมาต่อยอดในการตีความหมาย แสดงให้เห็นว่านักวิชาการหลังโครงสร้าง นิยมมีวิธีการนำเสนอที่ยกเอาโครงสร้างนิยมในรูปแบบต่าง ๆ มาพัฒนาก่อให้เกิดเป็นแนวคิดหลัง โครงสร้างขึ้น ถึงแม้แนวคิดแบบหลังโครงสร้างนิยม ที่นักคิดเหล่านี้จะปฏิเสธแนวคิดของตนเองก็ตาม ยังเป็นการต่อยอดถึงแนวคิดเหล่านั้นได้มีการพัฒนาต่อไป

3. อรรถปริวรรต (Hermeneutics)

หลักการตีความเกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นเขาก็ได้รับพลัง แห่งถ้อยคำทำให้สามารถสื่อถึงบุคคลอื่นได้ ในฐานะที่เป็นสัตว์สังคมกล่าวได้ว่าทันทีที่มนุษย์สามารถ พูดกับคนอื่นโดยอาศัยภาษาที่ได้ชื่อว่าเขาได้นำเอาหลักการตีความมาใช้ในเชิงปฏิบัติการแล้ว เมื่อใดก็ตามที่เขาพูดกับใครและใครพูดกับเขา เมื่อนั้นขบวนการตีความก็เกิดขึ้น ณ วินาทีนั้น การตีความต้อง ใช้กฎแห่งเหตุผล ใช้ภูมิปัญญาและใช้การสื่อสารถึงกันมนุษย์คือนักตีความภาษาที่สามารถทำความเข้าใจผู้อื่นได้ด้วยศิลปะที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ความหมายอรรถปริวรรต (Meaning of Hermeneutics)

อรรถปริวรรต คือ ทฤษฎีและวิธีการตีความ การกระทำ (ที่มีความหมาย) ของมนุษย์ ทฤษฎี เชิงปรัชญาว่าด้วยความรู้ที่อ้างอิงยืนยันว่า การเข้าใจในทุก ๆ กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างจำเป็น กับการตีความและการนำไปปรับใช้ มโนทัศน์ของกาดาเมอร์ว่าด้วยการเข้าใจและการตีความถูกนำไป ประยุกต์ใช้ในการอภิปรายถกเถียงประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพราะเนื้อหาที่ศึกษาล้วนต้อง อาศัยการตีความ การทำความเข้าใจ และอธิบายชี้แจง เรียกว่า เฮอร์เมเนติกส์ (Hermeneutics) เฮอร์ เมเนติกส์จึงเป็นวิชาที่ช่วยหล่อหลอม “ทัศนคติมุมมองที่เปิดกว้าง (open-mindedness) และ “ความพร้อมรับรู้อ่าง” (receptiveness)

ดิไลท (W. Dilthey 1833-1911) ให้แนวคิดของการ “ตีความ” (interpret) ว่าชีวิตมนุษย์ ทั้งบันทึกผ่านคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ งานวรรณกรรม หรือตัวบทกฎหมาย ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการเข้าใจเชิง ประวัติศาสตร์ จุดมุ่งหมายของการแปลก็เพื่อธำรงรักษาความหมายของตัวบท ผู้แปลย่อมตระหนักผู้ ถึงระยะห่างหรือความแตกต่างที่ยากจะผานระหว่างภาษาดั้งเดิมของนักประพันธ์ (ผู้พูด) กับภาษา ของผู้อ่าน (ผู้ฟัง) จากสาเหตุของกาลเวลา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ผู้แปลจึงมีหน้าที่อธิบายหรือทำสิ่งที่ตัวบทสื่อสารนั้นให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง

อาจารย์กิริติ บุญเจือ อธิบายไว้ว่า “อรรถปริวรรต” โดยมีรากศัพท์และความหมายมาจาก “อรรถ” (คำสันสกฤต) และ “อรรถ” (คำมคธ) แปลว่า “เนื้อความ” รวมกับ “ปริวรรต” (คำสันสกฤต) และ “ปริวรรต” (คำมคธ) แปลว่า “หมุนเวียน เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนไป แปรไป” รวมเป็น “อรรถปริวรรต” จึงแปลได้ว่า “การแปรเนื้อหาจากความหมายตามตัวอักษรเป็นความหมายตามเกมภาษา” (กิริติ บุญเจือ, 2546 : 1)

ดิไลโท เป็นผู้พัฒนาแนวคิดและวิธีการ ซึ่งให้เห็นว่าการศึกษากิจกรรมของมนุษย์มีความแตกต่างไปจากการศึกษาธรรมชาติ เพราะการกระทำของมนุษย์เป็นการแสดงออกของประสบการณ์ชีวิตจึงจำเป็นต้องใช้วิธีวิเคราะห์ที่ต่างออกไป ดิไลโทได้เสนอวิธีการวิเคราะห์การกระทำของมนุษย์ 2 วิธี คือ วิธีแรกเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำหรือผู้สร้างสรรค์ผลงาน เช่น วรรณกรรมหรือจิตรกรรม กับผู้ตีความโดยผู้ตีความทำความเข้าใจผลงานเหล่านี้ตามทฤษฎีของผู้กระทำวิธีการนี้เป็นไปได้เพราะ 2 ฝ่ายต่างมีความเป็นมนุษย์ หรือร่วมจิตวิญญาณเดียวกัน วิธีที่ 2 เป็นการทำความเข้าใจโดยเชื่อมโยงการกระทำกับ บริบทที่กว้างกว่า (wider whole) ซึ่งเป็นตัวให้ความหมายแก่การกระทำเหล่านี้เช่น การทำความเข้าใจภาพเขียนโดยเชื่อมโยงเข้ากับโลกทัศน์ หรือมุมมองของสังคมที่เป็นที่มาของภาพ ในทำนองเดียวกัน ผู้ตีความสามารถเห็นโลกทัศน์ของสังคมโดยรวมได้จากการพิจารณาส่วนย่อยต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์รวมกับองค์ประกอบย่อยเหล่านี้เรียกว่า วงจรอรรถปริวรรต (Hermeneutic circle)

นักสังคมวิทยาชื่อคาร์ล มานน์ไฮม์ (Karl Mannheim, 1893-1947) ได้เสนอแนวความคิดทำนองเดียวกันว่าเราสามารถทำความเข้าใจองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรมที่แสดงออกให้เห็นได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของโลกทัศน์ที่กว้างกว่า ผู้วิเคราะห์จะใช้โลกทัศน์มาช่วยในการตีความ ตัวอย่างเช่น การทำความเข้าใจภาพเขียน โดยใช้โลกทัศน์ของสังคม หรือของกลุ่มที่เป็นผู้ผลิตภาพเหล่านี้มาอธิบายแนวคิดและวิธีการเชิงอรรถปริวรรต เป็นส่วนหนึ่งของกระแสต่อต้านปฏิฐานนิยม (positivism) ในสังคมวิทยา ซึ่งพิจารณาการกระทำของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นผลผลิตของโครงสร้างทางสังคมประเภทต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์แบบอรรถปริวรรตมีปัญหาในด้านการขาดเกณฑ์ในการตรวจสอบความถูกต้องของการตีความตามนัยต่างกันไป เพราะมีช่องว่างระหว่างผู้ตีความโดยทั่วไป นักสังคมศาสตร์ที่ยึดถือแนวคิดนี้มักจะอ้างถึง วงจรอรรถปริวรรตเป็นวิธีแก้ปัญหาคือ “การทำความเข้าใจองค์ประกอบย่อยในแง่ขององค์รวม และการทำความเข้าใจองค์รวมในแง่ขององค์ประกอบย่อย” และถือว่า การตีความแต่ละนัยมีลักษณะชั่วคราวและจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ โดยการใช้วงจรอรรถปริวรรต (จิริโซค วีระสย, 2556: 19)

อรรถปริวรรตการตีความตามหลักปรัชญาหลังนวยุค

กระบวนทัศน์หลังนวยุค (Postmodern Paradigm) เป็นการพัฒนาความรู้เพื่อแก้ปัญหาจากแนวคิดกระบวนทัศน์นวยุคที่ยึดถือวัตถุนิยมเป็นหลักในการดำรงชีวิตที่มีปัญหาจากการยึดมั่นถือมั่น ต่างฝ่ายต่างใช้เหตุผลสนับสนุนความคิดความรู้ตนเองว่าถูกต้อง ต่างฝ่ายต่างยึดมั่นความคิดของตนว่าดีที่สุดจึงไม่ยอมรับความคิดของผู้อื่น เกิดความขัดแย้งตามมาทำให้สังคมไม่สงบสุข ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งแตกแยกนี้ กระบวนทัศน์หลังนวยุคจึงเข้ามามีบทบาทแก้ไขด้วยแนวคิดของปรัชญาหลังนวยุคที่คิดแบบนอกรอบ ไม่ยึดติดกับแนวคิดหรือความเชื่อเดิม ที่พร้อมยอมรับความรู้ทุกสิ่งด้วยวิจรรณญาณ ด้วยมุมมองหลายแง่มุมมาวิเคราะห์และเสวนาเพื่อหาสาระที่เป็นประโยชน์การวิเคราะห์ความรู้ทุกสิ่งนั้นเพื่อหาจุดร่วมของทุกศาสตร์ความรู้ที่มีประโยชน์และมีความเกี่ยวข้องกัน ความรู้ใดที่ไม่เกี่ยวข้องกันก็จะละความรู้นั้นไว้ก่อน เมื่อไรพบแง่ดีและความเกี่ยวข้องของความรู้นั้นก็ค่อยนำออกมาใช้เพราะความรู้ของมนุษย์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อความรู้ใหม่เข้ามาก็สามารถต่อยอดความรู้ที่ความรู้จึงสามารถพัฒนาขึ้นโดยลำดับ (กันยารวี สัทธาพงษ์, 2562: 6-7)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาความรู้ให้เกิดปัญญาด้วยเป็นแนวคิดซึ่งยอมรับความรู้ทุกศาสตร์ด้วยวิจรรณญาณ ด้วยมุมมองหลายแง่มุมมาเรียนรู้เพื่อหาจุดเหมือน จุดต่าง จุดเชื่อมโยง จุดเพิ่มเติมที่มีประโยชน์ การแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิจรรณญาณผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ วิจรรณ ถกเถียง สนทนาเพื่อให้เกิดความคิดนอกรอบเป็นความคิดใหม่นำมาพัฒนาต่อยอดความคิดเดิมก่อให้เกิดคุณประโยชน์รวมทั้งนำความรู้ที่นำมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่นเดียวกันกับกันยารวี สัทธาพงษ์ กล่าววาทฤษฎีความรู้ของปรัชญาหลังนวยุค ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ยอมรับทุกศาสตร์ความรู้ที่มีคุณประโยชน์จากเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมและกาลเทศะที่แตกต่างกัน ผู้เรียนรู้สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์ความรู้ที่หลากหลายนั้นด้วยสติปัญญา วิจรรณญาณในการคิดวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องหรืออุปสรรคที่เผชิญอยู่ (กันยารวี สัทธาพงษ์, 2562 : 244)

การตีความหมายเพื่อต้องการอะไรนั้น ดร.รวิข ตาแก้ว อธิบายตามที่กิริติ บุญเจือแสดงทัศนะว่าบทบาทของอรรถปริวรรตในปรัชญาอาจแบ่งออกได้ 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อตัว เริ่มเห็นคุณค่าของวิธีอรรถปริวรรตในการช่วยทำให้ความเข้าใจชัดเจน แต่ยังคงติดอยู่กับความคิดเป็นระบบแบบเดิม 2) ระยะพัฒนา ผู้ที่เห็นคุณค่าประโยชน์ของวิธีอรรถปริวรรตพยายามพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น 3) ระยะเข้าสู่โลกาภิวัตน์ เป็นช่วงเวลาที่มีการใช้อรรถปริวรรตตามที่นักคิดในอดีตได้ช่วยกันพัฒนาเรื่อยมาตามลำดับ ทำให้เกิดความแตกฉานมากขึ้น พร้อมทั้งวิเคราะห์และวิจรรณเพื่อพัฒนาวิธีอรรถปริวรรตให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป สืบเนื่องจากความคิดทางด้านปรัชญาได้ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบ เพื่อการมองภาพรวมของความเป็นจริง เพื่อใช้เป็นจุดยืนในการมองโลกและชีวิตในทุก

ประเด็น โดยถามทุกอย่างที่ถือว่าเป็นความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่วิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นความรู้ วิทยาศาสตร์ และสถานภาพของวิทยาศาสตร์ด้วย ทั้งถามถึงคุณค่าของทุกอย่างที่มนุษย์สนใจ และสถานภาพของปรัชญาเอง ดังนั้นการมองหาความเป็นจริงที่ผ่านมา แม้ต้องตีความผ่านเรื่องเล่า ปริมาตร ได้มีผู้เสนอถึงวิธีการตีความหมาย 5 นัย คือ 1) ตีความตามตัวอักษรหรือโดยพยัญชนะ (Literary Interpretation) 2) ตีความโดยสัญลักษณ์ (Symbolical Interpretation) 3) ตีความโดยอรรถ (Idiomatonic Interpretation) 4) ตีความตามที่พิสูจน์ได้ด้วยเหตุผล (Rational Interpretation) และ 5) ตีความด้วยวิจารณ์ญาณ (Critical Interpretation) (กิริติ บุญเจือ, 2551 : 78-89) ฉะนั้น อรรถปริวรรต คือ ทฤษฎีและวิธีการตีความความ หรือการกระทำของมนุษย์ ศัพท์ภาษาอังกฤษ Hermeneutics กล่าวคือ ทฤษฎีเชิงปรัชญาว่าด้วยความรู้ที่อ้างอิงยืนยันว่า การเข้าใจในทุก ๆ กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างจำเป็นกับการตีความและการนำไปปรับใช้ มโนทัศน์ของกาดามเมอร์ ที่ว่าด้วยการเข้าใจและการตีความถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการอภิปรายถกเถียงประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพราะเนื้อหาที่ศึกษาล้วนต้องอาศัยการตีความ การทำความเข้าใจ และอธิบายชี้แจง เฮอร์เมเนติกส์จึงเป็นวิชาที่ช่วยหล่อหลอม ทักษะคิดมุมมองที่เปิดกว้าง (open-mindedness) และความพร้อมรับรู้อื่นๆ และแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาความรู้ ให้เกิดปัญญาด้วยเป็นแนวคิดซึ่งยอมรับความรู้ทุกศาสตร์ด้วยวิจารณ์ญาณ ด้วยมุมมองหลายแง่มุมมา เรียนรู้เพื่อหาจุดเหมือน จุดต่าง จุดเชื่อมโยง จุดเพิ่มเติมที่มีประโยชน์ การแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิจารณ์ญาณผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ถกเถียง สนทนาเพื่อให้เกิดความคิดนอกกรอบเป็นความคิดใหม่นำมาพัฒนาต่อยอดความคิดเดิม ก่อให้เกิดคุณประโยชน์รวมทั้ง นำความรู้นั้นมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

หลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ (poststructuralism and interpretation)

การอ่านตีความเป็นการอ่านที่ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในตัวบทของภาษานั้น ๆ มีนักวิชาการชาวสวิสชื่อ ฟอร์ดินานด์ เดอซ็อส (Ferdinand de Saussure) เสนอแนวคิดหลักว่า การที่ภาษาสื่อสารได้นั้นเป็นเพราะความแตกต่างที่มีอยู่ในโครงสร้างของภาษาเอง หากใช้จากการที่มันไปสัมพันธ์กับความ เป็นจริงภายนอกภาษาไม่ ตัวอย่าง เช่น คำว่า ห-มู กับคำว่า ห-ม-า เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการที่ คำว่า หมู สามารถสื่อสารได้ถึงสัตว์สี่เท้ากินจุได้นั้นเป็นเพียงข้อตกลงทางวัฒนธรรมเท่านั้น ซึ่งใน วัฒนธรรมอื่นก็อาจจะสื่อถึงสัตว์ชนิดนี้ด้วยคำว่า P-i-g เท่านั้น และมันจะแตกต่างจากคำว่า หม่า ก็ใน ระบบโครงสร้างของตัวภาษาเอง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อภาษาศาสตร์แบบ Structuralist และพัฒนา ต่อมาจนเป็น Post Structuralist (Deconstruction) ในความคิดทั้งสองแบบนี้ การสื่อความหมาย จะกระทำโดยการไต่หาคู่ ซึ่งเป็นระบบการสื่อความหมายที่เกิดจากการตกลงร่วมกันของคนในสังคมว่าจะใช้เครื่องหมายจำนวนหนึ่งเพื่อแทนที่ความคิดที่ต้องการสื่อถึงกัน โดยเหตุที่พัฒนามาจากระบบ ภาษา การศึกษาที่ได้รับอิทธิพลกลุ่มแรกสุดจากปรัชญาทั้ง Structuralist และ Post Structuralist

นี่จึงเป็นการวิจารณ์วรรณคดี ซึ่งทำให้การวิจารณ์เปลี่ยนแปลงจากการค้นหาคุณค่าซึ่งแฝงมากับหนังสือ (ไม่ว่าจะในเชิงจริยธรรม หรือในเชิงสุนทรียศาสตร์) มาเป็นการค้นหาว่าการสื่อความในวรรณกรรมนั้นกระทำได้อย่างไร ภายใต้โครงสร้างของวรรณกรรมนั่นเอง ซึ่งเมื่อรื้อออกเป็นส่วนๆ เพื่อดูว่านอกจากจะสื่อความได้อย่างไรแล้ว ยังดูว่ามีมายาคติ (Myth) ไตที่พ่วงความคิด-ความเชื่อของระบบนั้นอยู่แล้วประกอบสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อให้เกิดการสื่อความแบบใหม่ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเป็นกระบวนการสองแบบด้วยกัน คือ รื้อและสร้าง

Post Structuralist เป็นส่วนที่พัฒนาต่อจาก Structuralist ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ การพิจารณาโครงสร้างของภาษาเป็นเพียงแบบหนึ่งของทฤษฎีในกลุ่ม Structuralist ภายหลังจากนักสังคมศาสตร์ได้พัฒนาทฤษฎีต่อเนื่องจนเป็น Post Structuralist มีข้อเสนอทฤษฎีหนึ่งของ Jacques Derrida ที่พัฒนาต่อในการพิจารณาโครงสร้างของภาษา และเขาเรียกมันว่า การรื้อสร้าง ซึ่งได้ถูกสถาปนาไปตีความต่อจนเกิดเป็นสถาปัตยกรรมแบบ Deconstruction ตามทฤษฎีการรื้อสร้าง เราทราบแล้วว่า Jacques Derrida เป็นนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ที่เสนอแนวคิดนี้ที่เรียกว่าการรื้อสร้าง เพราะเป็นวิธีการอ่านตัวบท (text) ที่ทำให้ค้นพบความหมายอื่น ๆ ที่ตัวบทกดทับเอาไว้ เป็นการหาความหมายของความหมายหรือความหมายอื่น ๆ (polysemy) คำว่า ความหมายอื่น ๆ หมายถึง ความคลุมเครือของคำหรือวลีที่มีความหมายมากกว่าสองอย่างขึ้นไปเมื่อใช้ในบริบทที่ต่างกัน เช่น คำว่า “ขัน” ที่เป็นทั้งคำนาม หมายถึงภาชนะตักน้ำ เป็นทั้งคำวิเศษณ์ หมายถึงอาการนำหัวเราะ เป็นคำกริยา หมายถึงการทำให้ตึง ทำให้แน่น และคำกริยา หมายถึงอาการร้อง เป็นเสียงของนกหรือไก่ วิธีการรื้อถอนจะแสวงหารายละเอียดว่าตัวบทได้บดบังเงื่อนไขบางอย่างที่เป็นพื้นฐานของตัวมันเองเอาไว้โดยไม่รู้ตัว เงื่อนไขเหล่านี้แย้งกับตรรกะที่ตัวบทนั้นเสนอออกมา การวิเคราะห์หาจุดที่ระบบกดทับไว้พบแล้วดึงออกมาให้เห็นจะเป็นการรื้อสร้างของตัวบทนั้น ๆ เผยให้เห็นความย้อนแย้งในโครงสร้างเดิม วิธีการรื้อสร้าง คือ การรื้อให้เห็นความหมายที่ถูกกดทับไว้ (ชัยยศ อิชฎิวรรณพันธ์ และ สุภางค์ จันทวานิช, 2551: 234-238)

จากความหมายของความหลากหลาย Jacques Derrida จึงเสนอว่า การรื้อสร้าง คือ การวิเคราะห์กระบวนการที่สิ่งหนึ่งซึ่งเคยนิยามตนเองด้วยการจัดสิ่งอื่นที่มีตัวตนออกไป กลับถูกรุกล้ำโดยสิ่งอื่นซึ่งถูกปฏิเสธไปในตอนแรก หลักการสำคัญของการรื้อสร้าง คือ การวิเคราะห์การทำงานของคุณตรงข้าม (binary opposition) ในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม Jacques Derrida เชื่อว่าในการวิเคราะห์การทำงานของคุณตรงข้าม เช่น ธรรมชาติ-วัฒนธรรม ชีวิต-ความตาย ดี-เลว สว่าง-มืด ฯลฯ (ภัทรภรณ์ ช้อยศิริ, 2563: 333) สอดคล้องกับภัทรภรณ์ ช้อยศิริ ที่อธิบายว่าทฤษฎีการรื้อสร้างเป็นทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่เน้นวิธีการอ่านตัวบทเพื่อหาจุดที่ระบบกดทับความหมายบางอย่างไว้ให้พบแล้วดึงออกมาให้เห็น จะเป็นการรื้อสร้างของตัวบทนั้น ๆ และเผยให้เห็นความย้อนแย้งในโครงสร้างเดิม หลักการสำคัญของการรื้อสร้าง คือ

การวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการแสดงออกทางความคิดที่สำคัญ และสามารถตีความได้หลากหลายโดยจะเป็นการตีความที่ซับซ้อนมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบท วิธีการก่อสร้างทำได้โดยการนำเอาตัวบทมาแยกหรือแบ่งเป็นส่วนย่อย วิเคราะห์ว่าตัวบทที่ถูกแยกย่อยแล้วนี้อิงอยู่กับตัวสมมติที่ได้กำหนดไว้แล้วล่วงหน้า และพลังทางวาทศิลป์อย่างไรบ้าง แม้แต่ในประเทศไทยได้มีนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านให้ความสนใจที่จะศึกษาทฤษฎีการก่อสร้าง เพื่อทำความเข้าใจในตัวทฤษฎีนี้ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แล้วนำมาใช้กับการอธิบายเกี่ยวกับทักษะการอ่านในมุมมองที่น่าสนใจ เพื่อตีความให้เห็นถึงเนื้อหาในวรรณกรรมนั้น ๆ (ภัทรภรณ์ ช้อยศิริ, 2563: 334-339) เช่น ในบทความเรื่อง “ทฤษฎีการก่อสร้างกับการอ่านตีความ” ยังได้นำเสนอตัวอย่างของตัวบทที่จะใช้ประกอบเพื่อนำเสนอการวิจารณ์ตามแนวการก่อสร้างคือ กวีนิพนธ์เรื่อง “พระ” ของละไมมาด คำฉวี ที่วิพากษ์วิจารณ์คนปัจจุบันที่เข้าพระด้วยหลงติดอยู่กับมูลค่าทางวัตถุ ไม่ได้ใส่ใจกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังบทกวีว่า

“ชื่อพระองค์ไม่เห็นพระ เห็นแต่ดินโลหะเป็นรูปร่างบอดด้วยทิพย์แห่ง
ธรรมถูกอำพราง หวังแต่รูปที่จะสร้างอิทธิฤทธิ์ให้เมตตาปาฏิหาริย์ให้คนรัก ให้
หนังเหนียวมีดหักยิงผิดดีช่วยอยู่กับตัวต่างไม่คิด ยกดินทรายศักดิ์สิทธิ์ขึ้นบูชา”

เขานำเสนอผ่านการตีความในบทกวีนิพนธ์ “พระ” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิกฤตของพระพุทธศาสนาที่คนให้ความสำคัญกับเปลือกนอกมากกว่าการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอน อีกทั้งยังนำเสนอให้เห็นถึงพรมแดนที่แตกต่างกันระหว่าง “รูป” กับ “เนื้อใน” ระหว่าง “ดินทราย” กับ “สารัตถะที่แท้จริงของศาสนา” ซึ่งในบทกวีนิพนธ์เรื่อง “พระ” ไม่ได้ตั้งคำถามกับความเป็นกวีนิพนธ์ที่ใช้สื่อความหมาย เนื่องจากหากพิจารณาให้ดี ขบวนการประพันธ์แบบกลอนแปดที่กวีนิพนธ์เรื่องนี้ใช้นั้นได้ว่าเป็น “รูป” อีกรูปหนึ่งเช่นเดียวกัน หากพิจารณาว่าเนื้อหาของกวีนิพนธ์ “พระ” ส่งเสริมให้ผู้อ่านแยกแยะระหว่างตัวสื่อกับความหมายแล้ว ในระดับรูปแบบหรือกระบวนการสร้างสรรค์ของกวีนิพนธ์นี้ก็กลับย้อนแย้งกับเนื้อหา เนื่องจากกวีพยายามใช้วรรณศิลป์หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นคำว่า “พระ” ในวรรคแรก หรือการใช้คำปฏิพจน์ “ดินทรายศักดิ์สิทธิ์” ในวรรคสุดท้ายเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเข้าถึงเนื้อหาของกวีนิพนธ์ หากพิจารณาวรรคที่ 5 และ 6 “ให้เมตตา, ปาฏิหาริย์ ให้คนรัก/ให้หนังเหนียว, มีดหัก, ยิงผิด” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของรูปในการลวงให้คนเชื่อปฏิบัติตาม ยิ่งทำให้เห็นถึงความคล้อยคลึงระหว่างรูป “พระ” กับรูป “กวีนิพนธ์” มากขึ้น เนื่องจากรูปทั้งสองพยายามลวงให้คนเชื่อหรือยึดถือในความคิดบางอย่างโดยเทคนิคกลวิธีนานัปการ นอกจากนี้สามารถพิจารณาได้อีกว่ารูปแบบกับเนื้อหามีความสัมพันธ์กันอย่างแนบเนียน

ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากวรรคแรกที่มีการเล่นคำ “ชื่อพระสองพระไม่เห็นพระ” ที่ไม่สามารถจะถอดความออกมาได้โดยง่าย เนื่องจากความซับซ้อนของคำว่า “พระ” ที่ปรากฏในตำแหน่งที่แตกต่างกันจนทำให้สิ่งที่กวีต้องการจะนำเสนอคือการแบ่งแยกกระหว่าง รูปภายนอก” กับ “เนื้อใน” เป็นไปไม่ได้ในตรรกะของกวีนิพนธ์เอง ลักษณะดังกล่าวเป็นความย้อนแย้งระหว่างตรรกะของเนื้อหาบทประพันธ์ของรูปแบบ กล่าวคือ ในขณะที่กวีต้องการจะย้าให้ผู้อ่านแยกแยะระหว่าง “รูป” กับ “เนื้อใน” สิ่งที่เขากำลังทำในระดับของการสร้างสรรค์งาน กวีนิพนธ์กลับขัดแย้งกัน เนื่องจากได้แสดงให้เห็นว่า “รูป” กับ “เนื้อใน” ย่อมไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะเป็นความหมายของคำว่า “พระ” ที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของคำในวรรคหรือการที่กวียังคงยึดติดกับ “รูป” ในการเชื่อเชิญให้ผู้อ่านเชื่อตามสิ่งที่กวีต้องการจะนำเสนอ แต่อย่างไรก็ตามการตีความตามบทกวีนิพนธ์นี้ก็ยังไม่ใช่เจตจำนงของคนเข้าพระก็ได้ เป็นเพียงการเปรียบเทียบผ่านแนวคิดของตนแล้วสนับสนุนกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเข้าพระอาจมีคุณค่ามากกว่าและแฝงด้วยสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นและไม่เข้าใจ ถ้ามองเผิน ๆ อาจเพียงเป็นแค่วัตถุที่ไม่สร้างคุณค่าไม่มีประโยชน์ถ้ามองในเชิงแนวคิดของคนเล่นพระอาจเป็นนามธรรมที่แฝงอีกด้านหนึ่งด้วยศรัทธา เป็นก้าวต่อไปสู่การเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้

แสดงให้เห็นว่าหลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ เป็นการอ่านแบบทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมจึงไม่ใช่การอ่านเพื่อค้นหาความหมายที่แท้จริง และก็ไม่ใช่การอ่านแบบทฤษฎีโครงสร้างนิยม/สัญวิทยาที่มีจุดอ่อนสำคัญอยู่ที่ความมีเดบอด กับความแตกต่างที่หลากหลายด้วยการลดทอนสิ่งที่ซับซ้อนมาเป็นเพียงเรื่องง่าย ๆ และแคบ ๆ ที่เรียกกันว่า “โครงสร้าง/รหัส” แต่เป็นการอ่านเพื่อหาความเป็นไปได้ของความหมายซึ่งจะต้องมีมากกว่าหนึ่งความหมาย เนื่องจากการอ่านที่เพิ่มเติมและแทนที่/สวมรอย หรือที่ Jacques Derrida เรียกว่า Supplement ในงานเรื่อง Dissemination ของเขา และเป็นการอ่านเพื่อดูกลวิธีการเขียน ดูการทำงานของภาษา การร้อยเรียงของรหัสชุดต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกัน และต่างเป็นอิสระแก่กันแต่มาอยู่รวมกัน จนทำให้ความหมายเป็นเรื่องที่กำหนดตัดสินไม่ได้ (The Undecidability)

4. สรุป

จากการศึกษาหลังโครงสร้างนิยมกับบรรณปริวรรต ทำให้ทราบว่าหลังโครงสร้างนิยมเป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และวรรณกรรม ที่สร้างขึ้นจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม ซึ่งมีมาก่อนหน้านี้ ในแนวความคิดหลังโครงสร้างนิยม มีการพัฒนามาจากแนวความคิดโครงสร้างนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยา ที่มองว่าภาษาเป็นตัวกำหนดและควบคุมโครงสร้างความคิดและพฤติกรรมของคนและทำให้คนกระทำตามโครงสร้างทางภาษา จึงปฏิเสธแนวคิดเชิงโครงสร้างที่ว่าคำเด่นในคู่ขึ้นอยู่กับคู่รองที่ยอมจำนนและ

แทนที่จะโต้แย้งว่าการก่อตั้งความรู้ทั้งจากประสบการณ์ล้วน ๆ หรือโครงสร้างที่เป็นระบบ เป็นไปไม่ได้ เพราะประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สภาพการศึกษา โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งเหล่านี้อาจมีอคติ และการตีความผิดไป ฌาคส์ แดริดา ซึ่งเป็นนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมที่ได้นำทฤษฎีการรื้อสร้างไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรม จนได้รับความสนใจ และใช้ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้าม ในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย รวมถึงสามารถตีความได้หลากหลาย โดยจะเป็นการตีความที่วาทมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบทนั้น

5. เอกสารอ้างอิง

- กันยารวีร์ สัทธาพงษ์. (2562). อรรถปริวรรต : การตีความปรัชญาหลังนวยุค กับพุทธปรัชญาสาราณียธรรม 6 เสริมสร้างสังคมคุณธรรม. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*. 6(1), 1-16.
- กันยารวีร์ สัทธาพงษ์. (2562). การประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตการตีความปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อสร้างสมดุลชีวิตอย่างยั่งยืนด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารเซนต์จอห์น*. 22(30), 236-253.
- กิริติ บุญเจือ. (2551). “ย้อนอ่านปรัชญากังขาของมนุษยชาติ” (ช่วงวิจารณ์ระบบเครือขาย). เล่ม 5 ในชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- กิริติ บุญเจือ. (2546). ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่ม 6 ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม), กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- กิริติ บุญเจือ. (2546). *ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม)*, เล่ม 6 ในชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- ชัยยศ อิชฎีวรพันธุ์ และ สุภางค์ จันทวานิช. (2551). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*, วารสารอาษา : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัฐวุฒิ สิงห์กุล, แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม, ลงข้อมูลเมื่อวันศุกร์ที่ 24 มกราคม 2557. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://nattawutsingh.blogspot.com/2014/01/blog-post_5356.html.
- อรทัย เพ็ญยุระ. (2562). *ทฤษฎีตะวันตกกับการวิจารณ์วรรณกรรม*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ภัทรภรณ์ ช้อยหิรัญ. (2563). ทฤษฎีการรื้อสร้างกับการอ่านตีความ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 22(4), 329-340.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. *หลังโครงสร้างนิยม*. ลงข้อมูลวันอาทิตย์ที่ 16 พฤษภาคม 2564. สืบค้นข้อมูล เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2565, จาก [https:// th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม](https://th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม).
- วิทยากร เชียงกูล และ พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. (2547). *อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- จิรัช วิระสย. (2556). *เอกสารประกอบวิชาขอบเขตและวิธีการศึกษา (9902) ปรัชญาเชิงศาสตร์ว่าด้วยมรดกทางปัญญานานาชาติ*, กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อารีรัตน์ ภิราษร และ สมหวัง แก้วสุฟอง. (2562). แนวคิดเรื่องความหลากหลายของ ฌากส์ แดร์ริดา. *วารสารปณิธาน: วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา*. 15(1), 33-55.